

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри
підприємництва і торгівлі
Протокол № 2 від 01.09.2023 р.

ПОРОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ТА ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ

робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)

Галузь знань 07 «Управління та адміністрування»
Спеціальність 076 Підприємництво та торгівля
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Освітня програма «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Статус дисципліни обов'язкова
Мова викладання, навчання та оцінювання українська

Розробник:
к.е.н., доцент

Дар'я БУТЕНКО

Завідувач кафедри
підприємництва і торгівлі

Марина САЛУН

Гарант програми

Аліна ЛИТВИНЕНКО

Харків
2023

ВСТУП

На сьогоднішній день, навчальна дисципліна «Соціальна відповідальність бізнесу та трудові відносини» має велике значення для майбутніх підприємців та керівників бізнес-структур.

В останні роки суспільство стає все більш свідомим щодо соціальної відповідальності бізнесу. Компанії несуть відповідальність перед своїми споживачами, працівниками, громадами та навколишнім середовищем. Вивчення дисципліни «Соціальна відповідальність бізнесу та трудові відносини» допомагає розуміти, як бізнес може впроваджувати етичні практики, забезпечувати сталість розвитку, прозорість стосунків та взаємовигідні відносини з усіма зацікавленими сторонами.

Також, дисципліна розглядає управління людським капіталом, який є ключовим аспектом ефективного функціонування будь-якої організації. Вивчення трудових відносин та принципів соціального партнерства допомагає підприємцям забезпечувати гармонійні взаємини зі своїми працівниками, зберігати талановитих співробітників та підвищувати продуктивність праці.

Суспільні очікування щодо підприємств зростають, і бізнес не може ігнорувати соціальні та екологічні проблеми. Відповідальність бізнесу за вплив на оточуюче середовище, боротьба з корупцією, рівноправність та справедливі умови праці стають необхідністю для створення стійкого та успішного бізнесу.

Таким чином, вивчення дисципліни «Соціальна відповідальність бізнесу та трудові відносини» важливе для підготовки майбутніх лідерів, які зможуть реалізувати успішний та стійкий бізнес, спроможний враховувати потреби суспільства та добробут працівників.

Мета навчальної дисципліни – формування у здобувачів компетентностей щодо умінь та навичок побудови соціально відповідальної та ефективної системи управління персоналом різних категорій працівників і колективів.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- засвоєння основних методів взаємодії в трудовому колективі;
- розробка та впровадження ефективної системи мотивації в трудовому колективі на засадах соціальної відповідальності бізнесу.

Об'єктом вивчення дисципліни є процес формування та реалізації соціальної відповідальності бізнесу.

Предметом навчальної дисципліни є принципи, форми і методи формування трудових відносин в колективі.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
---------------------	---

PH2	ЗК2, СК2
PH3	ЗК 3, ЗК4
PH6	ЗК7
PH9	ЗК11, СК6
PH10	ЗК12, СК7
PH11	ЗК2, ЗК10, СК1, СК9
PH16	ЗК11, СК6
PH17	ЗК8, СК7
PH18	СК8
PH 19	ЗК10
PH21	ЗК11, СК6, СК10, СК11

де, PH2. Застосовувати набуті знання для виявлення, постановки та вирішення завдань за різних практичних ситуацій в підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.

PH3. Мати навички письмової та усної професійної комунікації державною й іноземною мовами.

PH6. Вміти працювати в команді, мати навички міжособистісної взаємодії, які дозволяють досягати професійних цілей.

PH9. Знати вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної і правової держави.

PH10. Демонструвати здатність діяти соціально відповідально на основі етичних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства.

PH11. Демонструвати базові й структуровані знання у сфері підприємництва, торгівлі та біржової діяльності для подальшого використання на практиці.

PH16. Знати нормативно-правове забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і застосовувати його на практиці.

PH17. Вміти вирішувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і розв'язувати проблеми у кризових ситуаціях з урахуванням зовнішніх та внутрішніх впливів.

PH18. Знати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній і біржовій діяльності.

PH19. Застосовувати знання й уміння для забезпечення ефективної організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур з урахуванням ринкової кон'юнктури і діючих правових норм.

PH21. Вміти виділити напрямок сталого розвитку суспільства, за яким

доцільно формувати та організовувати соціальне підприємництво, розробляти та реалізовувати соціально значимі проекти регіонального та територіального значення.

ЗК 2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 4. Здатність спілкуватися іноземною мовою

ЗК 7. Здатність працювати в команді.

ЗК 8. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.

ЗК 10. Здатність діяти відповідально та свідомо.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

СК 1. Критичне осмислення теоретичних засад підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

СК 2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо створення, функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур.

СК 6. Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

СК 7. Здатність визначати і виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур.

СК 8. Здатність застосовувати основи обліку та оподаткування в підприємницькій, торговельній, біржовій діяльності.

СК 9. Здатність до організації зовнішньоекономічної діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур.

СК 10. Здатність до бізнес-планування, оцінювання кон'юнктури ринків і результатів діяльності у сфері підприємництва, торгівлі та біржової практики з урахуванням ризиків.

СК11. Здатність формувати та реалізовувати бізнес-ідеї соціального підприємництва, організовувати соціально відповідальний бізнес на основі цілей сталого розвитку суспільства.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Розвиток людського капіталу як основа соціальної відповідальності бізнесу

Тема 1. Людський капітал як наукова категорія та чинник соціально-економічного розвитку

1.1. Основні характеристики людського капіталу. Поняття «людського капіталу». Існуючі підходи до розуміння сутності людського капіталу. Рівні людського капіталу: приватний людський капітал, виробничий і комерційний капітал підприємства, національний людський капітал. Основні характеристики людського капіталу.

1.2. Складові людського капіталу. Класифікація існуючих складових людського капіталу. Індивідуальний людський капітал: сутність та основні елементи. Людський капітал фірми: склад основних показників, що його характеризують. Національний капітал: сутність, складові та пріоритети розвитку.

Тема 2. Розвиток людського капіталу

2.1. Важливість розвитку людського капіталу у сучасному світі. Критерії оцінки людського капіталу. Теорія людського капіталу. Інвестиції у людський капітал. Види інвестицій в людський капітал. Взаємозв'язок між рівнем економічного розвитку країни і рівнем розвитку людського капіталу. Основні показники економічного розвитку. Аналіз статистичних даних рівня розвитку людського капіталу у різних країнах Світу.

2.2. Розвиток людського капіталу в Україні. Основні проблеми розвитку людського капіталу в Україні. Аналіз статистичних даних рівня розвитку людського капіталу в Україні. Людський капітал України у світових рейтингах. Індекс Людського капіталу. Прогноз розвитку людського капіталу в Україні до 2030 року. Наслідки міграційних процесів для економіки України.

2.3. Людський капітал та економічний розвиток: зв'язок та вплив. Продуктивність праці. Показники людського розвитку в Україні. Економіка знань: сутність та значення для національної економіки. Інноваційний розвиток країни. Складові, покращення яких дозволить підвищити якість українського людського капіталу.

Тема 3. Соціальна відповідальність бізнесу.

3.1. Сутність та зміст поняття «соціальна відповідальність». Еволюція понять «відповідальність» та «соціальна відповідальність». Сучасне бачення та розуміння сутності поняття «соціальна відповідальність». Критерії

відповідальності. Об'єктивні та суб'єктивні критерії оцінки ступеня відповідальності.

3.2. Види соціальної відповідальності. Соціальні норми та їх функції. Види соціальних норм. Різновиди соціальної відповідальності. Моральна відповідальність, її сутність та зміст. Політична відповідальність та її роль у розвитку держави. Корпоративна відповідальність та її вплив на суспільство та навколишнє середовище. Релігійна відповідальність: поняття та сутність. Особливості правової відповідальності. Відмінні ознаки правової та соціальної відповідальності. Позитивні та негативні прояви соціальної відповідальності.

3.3. Рівні соціальної відповідальності. Індивідуальний рівень: сутність та значення для суспільства. Корпоративний рівень та методи його удосконалення. Глобальний рівень соціальної відповідальності та його взаємозв'язок в різних країнах Світу. Соціальна відповідальність бізнесу. Види соціальної відповідальності бізнесу на прикладі відомих компаній.

Змістовий модуль 2. Практичні аспекти менеджменту персоналу в підприємницькій діяльності

Тема 4. Теорії мотивації

4.1. Історія розвитку поняття «мотивація». Еволюція управління мотивацією Історія розвитку управління мотивацією до кінця XIX століття. Наукові засади управління мотивацією.

4.2. Змістовні теорії мотивації. Роль Ф. Тейлора та інших представників наукової школи у формуванні мотиваційного менеджменту. Внесок у розвиток мотиваційного менеджменту А. Файоля (адміністративна школа управління).

4.3. Процесуальні теорії мотивації. Особливості процесійних теорій мотивації. Теорія очікувань В. Врума, практичні рекомендації щодо застосування її в управлінні. Теорія справедливості С. Адамса: висновки для практичного управління мотивацією працівників. Теорія визначення завдань Е. Лока: вплив характеристик цілей на мотивацію людей. Практичні рекомендації щодо застосування теорії визначення завдань. Комплексна теорія мотивації М. Портера та Е. Лоулера: сполучення елементів теорії очікувань і теорії справедливості.

Тема 5. Матеріальна мотивація

5.1. Сутність і функції заробітної плати. Сутність заробітної плати та її значення. Роль заробітної плати у формуванні добробуту суспільства. Функції заробітної плати.

5.2. Зміст та принципи організації заробітної плати. Взаємозв'язок між функціями заробітної плати та принципами її організації. Основні закони побудови системи оплати праці на підприємстві. Взаємозв'язок між рівнем продуктивності праці та ефективністю системи оплати праці.

5.3. Основні елементи організації заробітної плати. Загальні вимоги до організації заробітної плати на підприємстві. Елементи організації заробітної плати на підприємстві. Форми оплати праці: тарифна та безтарифна форма. Особливості відрядної форми оплати праці та її системи. Умови використання та особливості відрядної форми оплати праці. Відрядно-преміальна система оплати праці її різновид. Особливості погодинної форми оплати праці. Форми погодинної оплати праці. Терміни та періодичність виплат. Середня заробітна плата та її обчислення.

Тема 6. Методи розробки нормативів праці як інструмент мотивації

6.1. Класифікація норм праці. Класифікація норм праці за ознаками: призначенням, видами витрат часу, методом обслуговування, ступінню деталізації, сферою їх розповсюдження, періоду дії. Місце розробки нормативів, призначення та галузі використання. Загальний порядок розробки нормативів.

6.2. Методи нормування праці. Використання математичних методів для розробки нормативних матеріалів. Визначення залежності та математичні моделі між функціями і аргументами. Побудова графіків, таблиць, номограм. Використання обчислювальної техніки та спеціальних програм персональних комп'ютерів.

Перелік практичних (семінарських) та / або лабораторних занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2

Перелік практичних (семінарських) та / або лабораторних занять / завдань

Назва теми	Зміст
Тема 1. Людський капітал як наукова категорія та чинник соціально-економічного розвитку	Опанування навичок проведення оцінки продуктивності праці персоналу
Тема 2. Розвиток людського капіталу	Формування уявлення про розвиток людського капіталу та його вплив на економіку країни
Тема 3. Соціальна відповідальність бізнесу	Обґрунтування доцільності дотримання принципів соціальної відповідальності при організації бізнесу
Тема 4. Теорії мотивації	Формування уявлення про існуючі теорії мотивації та їх застосування у практичній діяльності
Тема 5. Матеріальна мотивація	Опанування знань необхідних для розробки та впровадження ефективної системи оплати праці
Тема 6. Методи розробки нормативів праці як інструмент мотивації	Обґрунтування доцільності впровадження нормативів праці з метою підвищення ефективності системи мотивації персоналу

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Зміст
Тема 1. Людський капітал як наукова категорія та чинник соціально-економічного розвитку Тема 2. Розвиток людського капіталу Тема 3. Соціальна відповідальність бізнесу Тема 4. Теорії мотивації Тема 5. Матеріальна мотивація Тема 6. Методи розробки нормативів праці як інструмент мотивації	Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою
Тема 1. Людський капітал як наукова категорія та чинник соціально-економічного розвитку Тема 2. Розвиток людського капіталу Тема 3. Соціальна відповідальність бізнесу Тема 4. Теорії мотивації Тема 5. Матеріальна мотивація Тема 6. Методи розробки нормативів праці як інструмент мотивації	Виконання практичних та самостійних завдань
Тема 1. Людський капітал як наукова категорія та чинник соціально-економічного розвитку; Тема 3. Соціальна відповідальність бізнесу	Написання есе
Тема 1. Людський капітал як наукова категорія та чинник соціально-економічного розвитку Тема 2. Розвиток людського капіталу Тема 3. Соціальна відповідальність бізнесу Тема 4. Теорії мотивації Тема 5. Матеріальна мотивація Тема 6. Методи розробки нормативів праці як інструмент мотивації	Підготовка до заліку

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) та / або лабораторних занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

Словесні (лекція (Тема 1, 4, 6), проблемна лекція (Тема 3, 5), лекція-дискусія (Тема 2)).

Наочні (демонстрація (Тема 1-6)).

Практичні (практична робота (Тема 1 – 6), есе (Тема 1, 3), кейс-метод (Тема 2)).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, лабораторних та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік: максимальна сума – 100 балів; мінімальна сума – 60 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формах семестрового екзамену (іспиту), диференційованого заліку або заліку.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

– для дисциплін з формою семестрового контролю залік – сумуванням всіх балів, отриманих під час поточного контролю.

Під час викладання навчальної дисципліни використовуються наступні контрольні заходи:

Поточний контроль: Індивідуальні навчально-дослідні завдання (25 балів), письмова контрольна робота (10 балів), колоквіум (20 балів), презентації (15 балів), есе (10 балів), залікова контрольна робота (20 балів).

Семестровий контроль: Залік

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Бутенко Д. С. Формування механізму організаційного капіталу суб'єктів підприємництва / Д. С. Бутенко, Ю. Д. Шеянова // Економіка та

держава. – 2020. – № 6. – Режим доступу :
<http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/23574>.

2. Лепейко Т. І. Управлінська та забезпечуюча складові механізми організаційно-економічного забезпечення управління інноваційною працею / Т. І. Лепейко, Г. С. Черноіванова. // Соціально-трудова відносина: проблеми науки та практики: монографія / С. І. Бандур, Т. А. Костишина, О. О. Нестуля [та ін.]; за ред. Т. А. Костишиної. – Полтава, 2020. – С. 199–216. - Режим доступу: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/24645>.

3. Бутенко Д. С. Пошук шляхів розвитку підприємницької діяльності в Україні / Д. С. Бутенко // Міжнародні економічні та суспільні відносина: стан, проблеми, перспективи розвитку : монографія / за ред. Л. М. Савчук, М. В. Корнеєва. – Дніпро : Пороги, 2021. – С. 69-110. - Режим доступу : <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/26940>.

Додаткова

4. Економіка і бізнес: підручник / за ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника, д.е.н., проф. О.І. Карінцевої. Суми: Університетська книга, 2021. – 316 с.

5. Іванієнко В. В. Корпоративна соціальна відповідальність міжнародного підприємництва / В. В. Іванієнко, Д. А. Шипова // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – Дніпро: ДВНЗ «Придніпр. держ. акад. будівн. та архіт.», 2022. – Вип. 1 (34). – С. 102-115.

6. Кицюк І. В. Корпоративна соціальна відповідальність та конкурентні переваги бізнесу в глобальному економічному середовищі / І. Кицюк // Науково-виробничий журнал «Держава та регіони». Серія: Економіка та підприємство. – № 2 (113). – Класичний приватний університет, 2020. – С. 15–20.

7. Бутенко Д. С. Роль та значення мотивації в підприємницькій діяльності / Д. С. Бутенко // Сучасні проблеми управління підприємствами: теорія та практика : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 3-4 берез. 2020 р. – 2020. – С. 29–30.

Інформаційні ресурси

8. Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <https://www.rada.gov.ua>